

AKSIYADORLIK JAMIYATI VA MA'SULIYATI CHEKLANGAN JAMIYAT TOMONIDAN YIRIK BITIMNI TUZISH TARTIBI VA BOSQICHLARI

Ziyodinova Azizaxon Yoqub qizi

Toshkent Davlat Yuridik Universiteti Ommaviy axborot vositalari yo'nalishi magistri

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10430108>

Annotatsiya: mazkur ishda aksiyadorlik jamiyatlari va ma'suliyati cheklangan jamiyatlar tomonidan tuziladigan yirik bitimlarning tuzish tartibi va bosqichlari ko'rib chiqiladi

Kalit so'zlar: yirik bitim, aksiyadorlik jamiyati, ma'suliyati cheklangan jamiyat, yirik bitim tuzish tartibi.

Aksiyadorlik jamiyatlari va ma'suliyati cheklangan jamiyatlarda yirik bitim tuzishning o'ziga xos protsessual tartibi mavjud bo'lib ushbu tartibga rioya qilmaslikning oqibati uning haqiqiy emas deb topilishiga sabab bo'ladi.

Shunday ekan O'zbekiston Respublikasi qonunchilik normalari bilan belgilangan mazkur tartibni birin-ketin bayon etib o'nga ta'rif berib o'tamiz.

O'zbekiston Respublikasining aksiyadorlik jamiyatlari to'g'risidagi va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risidagi Qonunga muvofiq direktorlar kengashi yoki aksiyadorlarning umumiy yig'ilishidan yirik bitim tuzishga rozilik va qaror qabul qilinishi zarur. Shuni ta'kidlash kerakki, aksiyadorlik jamiyatining ustavida ushbu organlarning bunday bitimlarni muvofiqlashtirish masalasi bo'yicha vakolatlarini ajratib bo'lmaydi, chunki bu masala qonun bilan belgilanadi.

Aksiyadorlik jamiyatlarida yirik bitim tuzishning o'ziga xos protsessual tartibi mavjud bo'lib ushbu tartibga rioya qilmaslikning oqibati uning haqiqiy emas deb topilishiga sabab bo'ladi.

Shunday ekan O'zbekiston Respublikasi qonunchilik normalari bilan belgilangan mazkur tartibni birin-ketin bayon etib o'nga ta'rif berib o'tamiz.

Avvalambor, yirik bitim tuzuvchi aksiyadorlik jamiyatining rahbariyati yoki kuzatuv kengashi tomonidan yirik bitim tuzish masalasi yuzasidan aksiyadorlarning umumiy yig'ilishi yoki kuzatuv kengashining umumiy yig'ilishi o'tkazilishi kerak bo'ladi. Mazkur yig'ilishda qatnashuvchilarning hisob-kitobi olinadi va kvorum shakllangan taqdirda yig'ilish o'tkazilishi mumkin bo'ladi. Mazkur yig'ilishning ishtirokchilari orasidan yig'ilish sekretari aniqlanadi.

Yig'ilish sekretari tomonidan mavjud ishtirokchilar va rayosat a'zolari tanishtirilib o'tiladi, shundan so'ng kun tartibiga qo'yilgan masala yoki masalalar yuzasidan muhokama olib boriladi. Muhokama davomida ishtirokchilar tomonidan o'rta tashlangan masala yuzasidan fikr va mulohazalar bildiriladi.

Ishtirokchilarning fikr va mulohazalari bildirilgandan so'ng kun tartibi masalasi ovozga qo'yiladi va ishtirokchilar tomonidan mazkur masala yuzasidan o'zlarining roziligi, noroziligi va be'taraf ekanliklari bildiriladi. Yig'ilgan ovozlarning soni hisoblab chiqilib, roziligini bildirgan ishtirokchilarning umumiy soni yig'ilish qatnashchilarining uchdan ikkisini tashkil etganda, kun tartibiga qo'yilgan masala qabul qilinadi va jamiyat kuzatuv kengashining qarori bilan tasdiqlanadi.

Shundan so'ng, aksiyadorlik jamiyatining rahbariyati va sherik korxona o'rtasida yirik bitimning umumiy shartlari shakllantiriladi.

Yirik bitimlarni tuzish tartibini tartibga solishga bag'ishlangan Qonunchilik normalarini tahlil qilganda, ma'lum bir organga rozilik berish to'g'risida qaror qabul qilish vakolatini berish bitim predmetining qiymatiga bog'liq degan xulosaga kelishimiz mumkin. Xususan, agar mol-

mulk qiymati aksiyadorlik jamiyatlarida kompaniya aktivlarining balans qiymatining 15 dan 50 foizigacha bo'lsa, ma'suliyati cheklangan jamiyatlarda esa 25 foizdan yuqori bo'lsa unda yirik bitimni amalga oshirishga rozilik berish yoki keyinchalik tasdiqlash to'g'risida qaror kuzatuv kengashi yoki ta'sischilar tomonidan bir ovozdan qabul qilinadi.

Shu bilan birga, direktorlar kengashi a'zolari bir ovozdan erishmagan taqdirda, direktorlar kengashi ushbu masalani aksiyadorlarning umumiy yig'ilishining ixtiyoriga o'tkazish to'g'risida qaror qabul qiladi va bu o'z navbatida aksiyadorlarning umumiy yig'ilishida ishtirok etadigan ovoz beruvchi aksiyalar egalarining aksiyadorlarining ko'pchilik ovozi bilan qaror qabul qiladi. Shuni ta'kidlash kerakki, kuzatuv kengashidan chiqib ketgan a'zolarining ovozlari hisobga olmagan holda qaror qabul qiladi.

Aksiyadorlarning umumiy yig'ilishida bitim tasdiqlanishi uchun direktorlar kengashi yirik bitim tuzish natijasida kompaniya faoliyati uchun kutilayotgan oqibatlar to'g'risidagi ma'lumotlarni va yirik bitim tuzish maqsadga muvofiqligini baholashni o'z ichiga olgan yirik bitim to'g'risidagi xulosani tayyorlashi va tasdiqlashi kerak. Shu bilan birga, xulosa ushbu bitimga nisbatan ijobiy va salbiy tavsiyalarni o'z ichiga olishi mumkin.

Shundan so'ng, direktorlar kengashi bunday xulosani taqdim qilmasa yoki aksiyadorlik jamiyati uchun tegishli bitimni amalga oshirishning salbiy oqibatlari yoki uni amalga oshirishning maqsadga muvofiq emasligi to'g'risida xulosa mavjud bo'lsa, qanday oqibatlarga olib keladi. Bunday holda aksiyadorlarning umumiy yig'ilishi bitimni muvofiqlashtira oladimi? Aksiyadorlik jamiyatlari to'g'risidagi qonunda ushbu savolga javob beradigan huquqiy normalar mavjud emas. I. S. Shitkinaning fikricha, umumiy yig'ilish tomonidan kelishish, yig'ilish jamiyatning oliy organi, ushbu aksiyadorlik jamiyati tashkil etilgan Aksiyalar egalari jamoasi bo'lgani va Qonunchilik taqiqlari o'rnatilmaganligi sababli mumkin.¹

O'z navbatida, aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risidagi qonun aksiyadorlarning umumiy yig'ilishi bitim tuzilmagan taqdirda bitimni tasdiqlash to'g'risida qaror qabul qilgan taqdirda, bunday bitim rozilik olish tartibini buzgan holda amalga oshirilganligi to'g'risida bahslasha olmasligini belgilaydi. Shunday qilib, umumiy yig'ilish aksiyadorlik jamiyatining direktorlar kengashi (kuzatuv kengashi) xulosasisiz katta bitimni kelishib olishi mumkin. Qonunda ko'rib chiqilayotgan xulosaga boshqa ma'lumotlarning kiritilishi haqida aytilmagan. Shuningdek, unda bunday bitimning ishtirokchisi bo'lgan shaxs, foyda oluvchilar, manfaatdor tomonlar, manfaatdor shaxs shunday bo'lgan asoslar, bitimning narxi, predmeti va uning yirik bitim tuzish bilan bog'liq boshqa muhim shartlari to'g'risidagi ma'lumotlar bo'lishi mumkin deb taxmin qilinadi.

Shuningdek, qarorda bitim taraflari, foyda oluvchilar, yirik bitimning narxi, predmeti va uning boshqa muhim shartlari yoki ularni aniqlash tartibi to'g'risidagi ma'lumotlar bo'lishi kerak. Qonunda aniq ko'rsatilgan hollarda tomonlar yoki foyda oluvchilar rozilik to'g'risidagi qarorda ko'rsatilmasligi mumkin (masalan, agar bunday bitimlar onlayn auksionda tuzilgan bo'lsa yoki bunday bitim tarafi va foyda oluvchi bunday bitimni amalga oshirishga rozilik olingan paytgacha aniqlanmasa. Shuningdek, bitim narxini uning buxgalteriya (moliyaviy) hisoboti ma'lumotlariga ko'ra aniqlangan kompaniya aktivlarining balans qiymati bilan taqqoslash to'g'risidagi ma'lumotlarni, bitim narxining foiz nisbati va kompaniya aktivlarining

¹ Шиткина, И. С. Новый режим совершения крупных сделок [Электронный ресурс] / И. С. Шиткина // ЭЖ-Юрист. №09 (960). – 2017.

balans qiymatini olish maqsadida kiritish taklif etiladi, buning asosida kompaniya aksiyadorlari kompaniya uchun bitim hajmi to'g'risida tasavvurga ega bo'lishlari mumkin.²

Ushbu xulosaning o'ziga xos mazmunining yo'qligi asosiy muammo hisoblanadi, shuning uchun ushbu huquqiy vosita faqat rasmiy xarakterga ega bo'ladi. Shuni ham ta'kidlash kerakki, qonun xulosani tuzish kerak bo'lmaganda aniq ko'zda tutilmagan. Ko'rib chiqilayotgan muammo nuqtai nazaridan, bitim predmetining qiymati aksiyadorlik jamiyati aktivlarining balans qiymatining 15 foizidan oshib ketganda, har qanday holatda ham xulosa chiqarish zarur bo'lib tuyuladi.³

Xuddi shunday, yirik bitim to'g'risida xulosa qachon tasdiqlanishi kerakligi qonun bilan tartibga solinmaydi. Bir yig'ilishda bitim predmetining qiymati aniqlanishi, ikkinchisida esa yirik bitim to'g'risidagi xulosa tasdiqlanishi oqilona ko'rinadi. Ushbu protsedura aksiyadorlik jamiyatining ustavida tasdiqlanishi tavsiya etiladi. Ushbu xulosa, qoida tariqasida, direktorlar kengashi tomonidan yoki AJning umumiy yig'ilishida tasdiqlanadi. Xulosa to'g'ridan-to'g'ri aksiyadorlik jamiyati direktorlar Kengashining qarorida yoki ushbu qarorning ajralmas qismi bo'lgan ushbu qarorga ilova qilingan alohida hujjatda bo'lishi mumkin.

Keyinchalik, ushbu xulosa aksiyadorlar uchun taqdim etilgan materiallarning ajralmas qismidir, shuning uchun aksiyadorlar yirik bitimni "qorong'i" emas, balki ularning ko'zlari oldida analitik hujjatga ega bo'lish uchun ovoz berishadi.⁴

Agar direktorlar kengashi yoki aksiyadorlarning umumiy yig'ilishi yirik bitimni amalga oshirishni ma'qullasa, unda bunday qaror to'g'ri rasmiylashtirilishi kerak. AJ to'g'risidagi qonunda yirik bitim tuzishga rozilik berish to'g'risidagi qaror shakli haqida hech narsa aytilmagan. O. S. Filippova bunday qaror shakliga aksiyadorlik jamiyati tomonidan qabul qilingan har qanday qarorni ro'yxatdan o'tkazish bilan bog'liq umumiy normalar qo'llanilishi kerak, ya'ni qaror yozma tarzda bo'lishi va protokol bilan rasmiylashtirilishi kerak deya hisoblaydi.

Shunday qilib, agar uning asosiy shartlari uning bajarilishini tasdiqlash to'g'risidagi qarorda yoki ushbu qarorga ilova qilingan bitim loyihasida aks etgan ushbu bitim to'g'risidagi ma'lumotlarga mos keladigan bo'lsa, yirik bitim tasdiqlangan deb hisoblanadi.

Yirik bitim tuzishga rozilik berish to'g'risidagi qaror huquq va majburiyatlarning paydo bo'lishiga olib kelganligi sababli, yuridik adabiyotlarda uni qaysi huquqiy faktga kiritish kerakligi to'g'risida munozaralar bo'lib o'tdi. O'zR fuqarolik kodeksining qoidalariga asosanib, qonun chiqaruvchi yig'ilishlar qarorlarini mustaqil huquqiy fakt sifatida belgilaydi. Ammo bu qanday huquqiy faktlarga tegishli degan savolni olib tashlamaydi.

² Карпов, Н.Н. Особенности правового регулирования заключения о крупной сделке акционерного общества/ Н.Н. Карпов // Традиции и новации в системе современного российского права. - 2018. - С.513

³ Кадиев, Т.А. Актуальные проблемы квалификации и порядка одобрения крупной сделки/ Т.А. Кадиев // Гражданское право. -2019. - № 6. – С.32

⁴ Куркина, Н. В. Проблемные вопросы толкования правовой категории «крупные сделки» по российскому законодательству/ Н. В. Куркина // Вестник экономической безопасности. -2018. -№ 4. -С. 224